

γούλα. Καί τώρα πῆς μου. Γιατί τρέμεις ἔτσι ὅλη τήν ὥρα;

Σουρῆς. Μὴν τὰ ρωτᾷς. Μιά Ψυχαρολογία ποῦ-φαγα... Μοῦδακε μιὰ ποῦντα· ποῦ μ' ἔφερε ὡς ἰδῶ κι' ἀκόμα δὲ γλύτωσα,

Γαβριήλ. Καί γιατί δὲν ἔπινες λίγο κρασί τοῦ Στασινοπούλου νὰ σὲ γιατρίψει;

Σουρῆς. (Στενάζει σπαραχτικά). Δὲν εἶδνε πιά... χάρισμα.

Γαβριήλ. Ἐννια σου, μὴν κλαίγεις, ἐγὼ θὰ σὲ φροντίσω. (Φωνάζει ἕναν ἄγγελο). Εἶναι, λέει, ὁ Σουρῆς. Πάρ' τονε μέσα καί βάλ' τον ἐκεῖ στήν ἀδειανή τῆ θέση, στῶν πολυγράφων τῆ σειρά. Εἴρεις, μεταξύ τοῦ Ἀντωνιάδη καί τοῦ Τζιτζη.

Ἄγγελος. Ἐκείνη τὴν ἔχουμε φυλαγμένη τοῦ Ἀμπελά.

Γαβριήλ. Ὅχι, δῶσ' τῆ τοῦ Σουρῆ. Γιατί, κα-θὼς πάει ὁ Ἀμπελάς, ὡς ποῦ νῆρθε ἰδῶ δὲ θὰν τότε χωραεῖ πιὰ ἡ θέση. Καί κοίταξε, ζέστάνε τον κομ-τι. Κάνε του μιὰ φωτιά μὲ μερικούς του τόμους... μὲ τοὺς ἀχρηστούς... ἔχει γιὰ ἕνα δυὸ αἰῶνες. Σὰ σωθοῦν αὐτά, ρῆξε στή φωτιά τοῦ Ἀμπελά τοὺς τόμους. Τέτιους δίχως ἄλλο ἔχει νὰ καίμε ὡς στή Διεφτερη τὴν Παρουσία.

Κ. Τ.

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ *

ΦΛΩΡΟΣ

Ἦ σφοδρὰ ἀνιστόρητη!... Κι' ἀπόξω σκούζουν.

ΦΩΝΗ

Ἀργῶνε καί δὲν ραίνονται! Πάμμετε ἀπάνου!

ΦΛΩΡΟΣ

Σκασιμός! Δὲ φεύγει ἀπ' τὸ μαχαίρι τὸ σφαχτάρι. Τὰ μοιρολόγια τὰ στερνὰ λέν ἰδῶ μέσα.

ΘΩΜΑΣ

Ἦ Τύχη, πόσο δυνατό τὸ χέρι σου εἶναι, Καί μὰς χτυπᾷς νικητέρα πάντοτε νὰ μένης.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Ἦμένα, δὲ νεϊριάζουμαι
Σ' ὕπνο τρικυσιμένο·
Νὰ! ζωντανὴ συντάζουμαι.
Στὸν Ἄδη νὰ πηγαίνω.
Παιδί μου! ξενητεύουμαι.
Σὲ χώρες ἄλλου τόπου
Καί μὲ τῆ γῆς παντρεύουμαι.

ΘΩΜΑΣ

Ἦ ριζικό τοῦ ἀνθρώπου!

ΠΕΤΡΟΣ

Οἱ δυὸ μὰς ἤρθαμε, Θωμά, γιὰ νὰ σοῦ ποῦμε Πῶς πρέπει μιὰ ὥρα ἀρχήτερα νὰ πάρη τέλος Αὐτῆ ἡ δουλιὰ. Πάρ' τὴν ἀπόφαση καί κάμε Ὅ,τι εἶναι γιὰ νὰ γίνῃ δίχως πολλὰ λόγια, Καί πρὶν ἀπ' ὅλους φύγη ἡ ἀπομονὴ κι' ἐρθοῦνε Σὰ σίφουνας χαμοῦ καί κάμουν τὰ δὲν πρέπει. Μιὰ καί γραφτό τῆς ἦταν ἔτσι νὰ πεθάνῃ Τοῦ κάκου θάνατι ὅ,τι κι ἂν κάμης νὰ τῆ σώσης. Σφίξ' τὴν καρδιά σου, ἄσε παράμερα τῆ λύπη

Καί δείξου, ὅπως μὰς τῶταξες σωστός σωτήρας. Ψυχὴ ποῦ μιὰ καί τῆ σημάδεψεν ὁ Χάρος Ἀπὸ τὰ μαῦρα νύχια του δὲν ξεγλυτόνει.

ΜΑΘΙΟΣ

Ἦκου, πῶς σκούζουν! τέλιονε· μὴ χάνουμε ὥρα. Πολυακριθὴ κι' εἶναι ἄδικο τόσον κοσμική Νὰ τὸν κρατᾷς μὲς στή λαχτάρα τῆς ἐλπίδας.

ΘΩΜΑΣ

Ἦ! πῶς τὰ λέτε! πὶο ἀπὸνα δὲν ξέριτε λόγια Νὰ δείξετε τὴν ἀγριότητα τῆς καρδιάς σας; Ἐλάτε κι ὅλους πάρτε μὰς γιὰ νὰ μπορέστε Μὲ τὸ χαμό μὰς πὶο τρανὴ χαρὰ νὰ νοιώστε. Ποιὸς σὰς κρατᾷ; γυθῆτε σὰν ἀχόρταχα ὄρνια Σὲ σάρκες ποῦ δὲν ἔγιναν φορῖμα ἀκόμα. Δὲν τῆνε δίνω ἐγὼ καί κάμετε ὅ,τι θέλτε.

ΠΕΤΡΟΣ

Θωμά, γιὰ σκέψου λογικά καί μὴ θελήσης Κακὸ τρανώτερο στὸ σπῖτι σου νὰ φέρης. Δίκαι ἔχεις νὰ πονῆς· ποιὸς ἀντιλέει; μὰ ρώτα Καί τὸ μυαλό σου, ἂν ἄδικα κι' ἐμεῖς μιλοῦμε. Τίποτ' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ δὲν κάνουμε μονάχοι· Δύναμη πὶο τρανὴ μὰς κάνει τέτια γνώμη Νὰ δείχνουμε καί σ' ἔργατα σκληρὰ μὰς σπρώχνει. Ἦ τύχη σου εἶναι; εἶναι ἄλλο τίποτα; δὲν ξέρω. Μὰ τῆ θωρῶ πῶς δυνατὴ εἶναι τόσο, ποῦ οὔτε Κ' ἐσύ δὲ μπόρεσες μ' αὐτῆ νάντιπαλέψης. Νοιώσ' το καί δείξε, ὅπως τὸ λές, πῶς ἔντρας εἶσαι.

ΘΩΜΑΣ

Ἦ! πόσο φρόνιμα μιλάς γι' αὐτὸ καί πὶο ἀγρία.

ΜΑΘΙΟΣ

Ἦστε τὰ λόγια καί δὲν ἤρθαμ' ἰδῶ πέρα Νὰ στήσουμε κουβέντα γιὰ νὰ χάνουμε ὥρα. Ὅ ἀβαρυστήσουν νὰ προσμένουμε καί τότες Νίθω τὰ χέρια μου γιὰ ὅ,τι κατόπι γίνῃ.

ΘΩΜΑΣ

Καί τί θὰ γίνῃ; Ναι, θὰ γίνῃ ὅ,τι ἐγὼ θέλω. Τοῦ χαλασμοῦ κι' ἐμένα μ' ἔπιασε ἀγρία λύσσα Κι ὅλοι στὸ θάνατο χερσποιαστοὶ θὰ πάμε. Χαλάστε τῆ Σμαράγδω! μὰ μαζὶ κι' ἐμένα Νεκρὸ θὰ δῆτε κι' ὕστερα καθῆστε μόνοι Νὰ βαριοκλάψτε ἀπάνου στή φευγάτη ἐλπίδα Καί ζωντανοὶ τὰ μοιρολόγια σας νάκοῦστε. Θέλω περίσσια συντροφιά νάχη ἡ Σμαράγδω Κάτου στὸν Ἄδη ποῦ θὰ πάη; καί θὰ τῆν ἔχη. Μιὰ καί τὰ λόγια μου δὲ θέλτε νὰ πιστέψτε, Ἦς κάμω γιὰ τιμὴ τοῦ Χάρου πανηγύρι Ποῦ νὰ κερνοῦν τὰ μάτια τὸ κρασί τοῦ πόνου.

ΠΕΤΡΟΣ

Σκέψου, Θωμά, λιγάκι.

ΘΩΜΑΣ

Νὰ σκεφτῶ δὲν ἔχω.

ΜΑΘΙΟΣ

Καί τότε ἐσκέφτης νὰ σκεφθῆς καί τώρα;

ΘΩΜΑΣ

Πάντα ἤμουνα ἀσκεφτος, τὸ βλέπω.

ΠΕΤΡΟΣ

Τὸ τί κακὸ θὰ κάνης.

ΘΩΜΑΣ

Τίποτα δὲν ξέρω.

ΜΑΘΙΟΣ

Τώρα μὰς δείχνεις τὴν ψυχὴ σου.

ΘΩΜΑΣ

Πόσο μὲ τῆ δική σας μοιάζει.

ΠΕΤΡΟΣ

Ἔσ' εἶσαι κείνος

Ποῦ τῆ ζωὴ του θάδινε γιὰ μὰς;

ΘΩΜΑΣ

Σὰς τόπα

Πῶς πρῶτα ἀπ' ὅλους σας ἐγὼ θὲ νὰ πεθάνω. Νὰ ποῦ κρατᾷ τὸ λόγο.

ΠΕΤΡΟΣ

Θάνατο σκερπῶντας.

ΜΑΘΙΟΣ

Ἀπὸ κακία πεθαίνεις.

ΘΩΜΑΣ

Κι ἀπὸ μῖσος σ' ὄλα.

ΠΕΤΡΟΣ

Θωμά, δὲν εἶναι μπορετὸ ν' ἀλλάξῃς τόσο.

Ὅ,τι μὰς λές δὲ δείχνει νῆσαι κείνος ποῦσαι.

Γύρισε γνώμη ἡ κακοσύνη δὲν ταίριαζει Στὸν ἔντρα ποῦ ψηλά ἀπ' τοὺς ἄλλους λέει πῶς στέκει.

ΘΩΜΑΣ

Δὲν εἶναι ἀλήθεια· τώρα γκρηλότερά σας Στέκω, γι' αὐτὸ καί πὶο κικώτερός σας εἶμαι. Πάντα ὁ μικρὸς καί πὶο κακὴ ψυχὴ δὲν ἔχει; Νόμος τῆς φύσης εἶναι αὐτός ποῦ δὲν ἀλλάζει.

ΜΑΘΙΟΣ

Χάνουμε ἀνώφελα τὴν ὥρα καί τὰ λόγια.

ΘΩΜΑΣ

Ἔτσι θαρρῶ κι' ἐγὼ.

ΜΑΘΙΟΣ

Κι ὅμως θὰ γίνῃ κείνο

Ποῦ πρέπει κι ἄς τελιώνουμε. Ποῦναι ἡ Σμαράγδω;

ΘΩΜΑΣ

Πρῶτ' ἀπὸ ἐμὲ θάρχηστε!

ΠΕΤΡΟΣ

Ἄλλοίμονό μὰς! Πάλι

Σὲ λόγια θὰ χαθοῦμε καί φωνάζουν κάτου.

ΘΩΜΑΣ

Ἔτσι κι' ἐγὼ τοὺς φώναζα, μὰ δὲ μ' ἀκούσαν.

ΠΕΤΡΟΣ

Θωμά, θυμήσου πῶς μὰς πλάνευες μὲ λόγια Ὅ,τι χτῆς ἀκόμα ὅτι κανεῖς δὲ θὰ μπορέση Νὰ σ' ἐμποδίσῃ γιὰ νὰ χτίσης τὸ γιοφύρι. Ὅ,τι ἔχεις τόση δύναμη, ποῦ καθ' ἐμπόδιο, Ὅποιο κι ἂν εἶναι, θὰ περάσης γιὰ νὰ φτάσης Ἐκεῖ ποῦ ὁ νοῦς σου σ' ἐσπρωχνε. Κ' ἐμεῖς θωρῶντας Τὴν τόση θέλησή σου, ἀκούγαμε μὲ πίστη Τυφλὴ τὰ λόγια σου καί θέλαμε βοηθοὶ σου Πιστοὶ σ' ὅ,τι ἔρχισες νὰ μείνουμε ὡς τὸ τέλος. Θυμήσου ἀκόμα ὅτι μονάχος σου μὰς εἶπες Πῶς δὲ θάρχησης ἄδικα τόσα κεφάλια Ἄθῶα νὰ κόψουνε στοῦ ποταμοῦ τὸ ρέμα, Καί θὰ παλέψης μὲ τὴν Τύχη ὅσο μπορέσης, Γιὰ νὰ νικήσης καί χαρὰ σ' ἐμὰς νὰ φέρης. Σ' ἀκούσαμε καί πάλι καί κανεῖς δὲν εἶπε Πῶς μὰς γελᾷς κι ἀπόμεινες μὲς στήν ψυχὴ μὰς Ἰδιὸς σὰν πρῶτα, ὁ δυνατός ποῦ δὲν τρομάζει Τῆς τύχης τοὺς κατατρεγμούς καί ποῦ θὰ σώση Ἄπ' ἄδικο χαμό τόσους πιστοὺς συντρόφους. Ποῦ εἶναι ἡ τρανὴ σου δύναμη ποῦ θὰ νικούσε Τὸ θάνατο τὸν ἴδιο γιὰ νὰ λαμπρῆ ἡ Τέχνη, Καί ποῦ προστάτης ὀλωνῶν θὲ νὰ γενόταν; Καί τί εἶναι τάχα μιὰ ζωὴ μπροστὰ σὲ τόσες Ἄλλες ποῦ ἐσύ τις ἔφερες σιμὰ στὸ χάρο Καί ποῦ μαζὶ τοὺς θάρχητες μιὰ μέρα Στῆς δόξας τὸ δυσκολοσίμωτο παλάτι; Μικρὸς πῶς εἶμαι ξέρω το· μὰ ἂν εἶχα βάλει Στὸ νοῦ μου κατιτὶ τρανὸ νὰ κάμω, νοιώθω Πῶς θάχα καί τῆ δύναμη νὰ τὸ τελιώσω.

(*) Ἦ ἀρχὴ σὲ 148 φύλλο.

Τὰ νιάτα καὶ τὴν ὀμορφιά
Καὶ τὴ ζωὴ ποῦ σβήνει.
Χαρούμενη, γιατί ζωὴ
Σὲ πεθαμένους δίνει.
Ὁμπρός, ἐλάτε πάρτε με
Ἐσεῖς ποῦ χάρο καρτερεῖτε
Μὲς στὸ στερνό μου ψυχομάχημα
Τὴ χαρὰ νὰ βρῆτε.
Φέρτε με ἐκεῖ ποῦ τὴ ζωὴ γιὰ χάρη σας
Στὸ χάροντα θὰ δώσω
Καὶ τὸ στοιχιδό τάνήμερο
Θὲ νὰ μερώσω.
Μάννα μου, ἀκούς; νὰ μὴ ντυθῆς
Στὰ μαῦρα,
Κι οὔτε τὰ μάτια σου νὰ φέηται νὰ γεννοῦν
Δακρῶν ἀνάθρα.
Ποῦν' τὸ παιδάκι μου;
Θωμᾶ, φέρε το ἐσὺ στὴν ἀγκυλιά μου
Νὰ τὸ ποτίσω τῆς ἀγάπης μου τὴ δύναμη
Μὲ τὰ στερνὰ φιλιὰ μου.

ΘΩΜΑΣ

Ὡ! πάψε! μὴ σπαράξῃς ἄλλο τὴν καρδιά μου.
Ἐσὺ, ποῦ δυνατώτερη ἀπὸ μένα ἐφάνης
Καὶ ποῦ νικᾷς μὲ τὴν Ἀγάπη σου τὴν Τέχνη!

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Ὡμίενα, ὦμίε! κρατᾶτέ με. Μοῦ φεύγει ὁ νοῦς μου.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὴν κλαῖς, τὴ ζωὴ μου
Ἐγὼ δὲ λυπάμαι.
Θωμᾶ, μᾶς προσμένουν
Στὸ ρέμα ὀμπρὸς πάμε.

ΠΕΤΡΟΣ

Δέτε τὰ χόρταγο ποτάμι· ἴσους τρέχει
Νὰ ξεγελάσῃ κάποιον νὰ τὸν ρουφήξῃ.

ΕΝΑΣ ΑΝΤΡΑΣ

Ἦθελα νᾶξερρα, ἂν κανένα μας τὸ ρέμα
Θὰ συνεπάρῃ, πρὶν στοιχιάσῃ τὸ γιοφύρι.

ΦΛΩΡΟΣ

Ἦ μοῖρα κάποιου τὸ γραφεὶ νὰ κάμη μνήμα
Τὰ γοργοκύλιστα νερά στερνὴ θυσία.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Σώπα λεβέντη μου καὶ μὴ μᾶς λές, τὴν ὥρα
Ποῦ τὴ χαρὰ προσμένουμε, τέτιες λαχτάρεις.

ΦΛΩΡΟΣ

Μὴ σιαζέσαι, κυρά μου, κι ὁ ἄντρας σου δὲ θάνει.

ΑΛΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Μονάχα ἐσὺ μᾶς φαίνεσαι σὰν λυπημένος.

Διῶξε τὴ λύπη σου, παιδί, καὶ δὲς τριγύρου
Ποιὰ ἀπλόνεται χαρὰ Θεοῦ, γιατί ὁ καλὸς μου
Κι ὅλων τῶν ἄλλων γλυτόνουν ἀπ' τὸ χάρο.

ΦΛΩΡΟΣ

Καθένας μὲ τὴ λύπη του καὶ τὴ χαρὰ του.

ΠΕΤΡΟΣ

Σωστὸς πατέρας καὶ σωτήρας μας ἐδείχτη
Ὁ πρωτομάστορας· κι ἀλήθεια φάνηκε ἄντρας
Ὁποῦ τοῦ ἀξίζει νὰ τόνε στολίσῃ ἡ δόξα.
Μὰ κ' ἡ Σμαράγδα δὲν ἀπόμεινε ζοπίσω.
Μονάχη της τὸ θάνατο ζήτησε νᾶξερρα
Γιὰ νὰ γλυτώσουμε ὅλοι ἐμεῖς ἀπὸ τὸ χάρο.
Εἶναι καλὴ καὶ στὴν καρδιά ὅσο ὀμορφ' εἶναι.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Κάλλιο μας ποῦ ἔτσι γίνηκε, γιατί μονάχες
Ἐμεῖς θὰ τὴ στοιχιάναμε, ἂν μᾶς λέγαν ὄχι.

Β' ΓΥΝΑΙΚΑ

Καὶ βέβαια· τοῦ ἀκούστηκε, γιατί ὁ Θωμᾶς της
Νὰ χτίσῃ θέλει τὸ γιοφύρι γιὰ τὴ δόξα,
Νὰ χᾶσουμε τοὺς ἄντρας μας ἐμεῖς οἱ δόλιες;

ΠΕΤΡΟΣ

Καιὲς μὴ δείχνετε καὶ τώρα· δὲν ἀξίζει.

ΕΝΑΣ ΑΝΤΡΑΣ

Μὰ ποιὸς τὴ χάρη της! στοιχιοῦ θὰ γίνῃ ταῖρι.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Κάλλιο ἔχω ἐγὼ τὸν ἄντρα μου.

Β' ΓΥΝΑΙΚΑ

Δὲν τὴ ζηλεύω.

ΠΕΤΡΟΣ

Ἀλήθεια, κρῖμα τέτιο θάνατο νὰ λάβῃ.

ΦΛΩΡΟΣ

Κι ὅμως ζητούσατε μὲ βία νὰ τῆνε σύρτε
Χωρὶς τὰ παρακάλλια τοῦ Θωμᾶ νὰκούστε.
Κάματε πρώτα τὸ κακό, τώρα λυπάστε!
Κι ἂν ἦταν νὰ σωνώσατε! μὴ ὅλα τοῦ κάκου.
Τέχνη ἂν δὲν ἔχῃ ὁ ἀφέντης μου, πῶς τὸ γιοφύρι
Θὰ στεριωθῇ;

Α'. ΑΝΤΡΑΣ

Πάντα κακὰ νὰ μᾶς λές θέλεις.

ΠΕΤΡΟΣ

Σωπάτε! πρὸς τὰ ἐδῶ ἔρχεται ὁ Μαθιὸς τρεχάτος.

ΜΑΘΙΟΣ

Ἐρχονται, νὰ τοι, φτάνουν· ὁ Θωμᾶς τὴ φέρνει.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Μὰ τί ὀμορφιά, τί χάρη! ζωτικὰ λές κ' εἶναι.

ΘΩΜΑΣ

Ὁμπρὸς σας στέκει τὸ σραχτᾶρι ποῦ προσμένει:

Τὸ θάνατο γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴ ζωὴ σας.
Ποιὸς ἀπὸ σας ἔχει καρδιά πρῶτος νὰ βάλῃ
Τὴν πέτρα ἀπάνου στὸ σπαρταριστὸ κορμί της;
Ποιὸς ἀπὸ σας θὰ γίνῃ ξεβγαλτὴς σὲ γάμο
Ποῦ τὸν τρομάζει ἡ φύση καὶ τὸ νοῦ σαλεύει;
Καρδιά δὲν ἔχω ἐγὼ νὰ τῆνε φέρω κάτου
Στὰ σκοτεινὰ παλάτια τοῦ στοιχιοῦ καὶ τοῦ Ἄδη.
Μοῦ πῆρε ὅλη τὴ δύναμη ὁ χαμὸς της κ' εἶμαι
Μονάχα ὁ νοῦς ποῦ θὰ ὀδηγᾷ τὸ σκληρὸ χέρι
Νάνοιγγι τάφου στὴ χάρη μου· μὰ εἶμαι ἀκόμα
Κι ὁ νοῦς ποῦ θὰ σας δείξῃ ὅτι μπορούσε μόνος
Νὰ κάμη κείνο ποῦθελε, χωρὶς νὰ γίνῃ
Τοῦ ταρχαμένου σας μυαλοῦ παιγνίδι. Ἄς μείνῃ
Ἡ ζωγραφιὰ της ζωντανὴ μὲς στὴν ψυχὴ σας
Νὰ σας θυμίζῃ ποιὰ εἶναι ἡ δύναμη ποῦ κάνει
Τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὰ μεγᾶλα νὰ σιμόνη.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Σὲ χαιρετῶ, ρῶς τοῦ ἡλίου,
Γιὰ στερνὴ φορὰ.
Μὲς στὰ παλάτια μου τὰ ὄργα ποῦ μπαίνω
Θάβω τὴν ἀγάπη μου καὶ τὴ χάρη.
Μὲ πιάνει τὸ παραπονο
Τώρα ποῦ γιὰ στερνὴ φορὰ ἀντικρίζω
Τὴ φύση τὴ γλυκογέλη.
Στὰ περασμένα μου γυρίζω
Καὶ βλέπω ὀμπρὸς μου τὴν πλατιά ζωὴ
Ποῦχα μὲ λαύρα ἀγάπης ζῆσει.
Μαύρη μου μοῖρα, τί ἔγραφε
Τέτια ζωὴ στὸ πρῶτο γέλιο της νὰ σβήσῃ;
Ἄνθοςπαρμένα τόποι μου
Καὶ σῦδεντρα βουνὰ κι ὄρειοι μου κάμποι,
Σὲς χαιρετῶ καὶ κλάψτε με πικρά!
Ὡμίενα! ὀμπρὸς μου πικὰ δὲ λάμπει
Τὸ γέλιο τοῦ παιδιοῦ μου. Ὁ θάνατος
Γοργὰ μάρπαζει
Τὴ δόλια, μόλις μάννα γίνηκε.
Ὡμίε, παιδί μου, ἡ ἀρφάνια σου μὲ σράζει.
Κύλα τὰ γάργαρα νερά σου ἄγγιο ποτάμι
Ποῦ δὲ γνώρισες ποτὲς τὸν πόνο.
Τώρα κ' ἐγὼ μὲ τὰ πικρά μου δάκρυα
Τὸν πόνο μου μέσα στὸ ρέμα σου στοιχιάνω.
Τρέμει ἡ καρδιά μου, τρέμει,
Ὅσο ζυγόνουν οἱ στιγμὲς ποῦ θὰ μὲ σύρῃ
Στὰ σκοτεινὰ του τὸ στοιχιδό παλάτια.
Μὰ ἔτσι νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι.
Παιδάκι μου, μὲ χάνεις!
Ποιὸς μέσα στὴν ἀρφάνια σου θὰ σὲ κοιμήσῃ;

σταφνίσει ἓνα μεγάλο καλὸ γιὰ τὸ σπῆτι μου. Ἐται-
ριαζέ ἀληθινὰ τοῦ παιδιοῦ μου ἀφτὴ ἡ παντρεία· ἡ
κοπέλλα ἔχει καὶ χτῆμα καὶ σπῆτι κληρονόμα μὲ τὰ
σωστά της· κ' εἶν' ὀμορφούλα· κ' ἐφαινότου τόσο
ταπεινὴ, τόσο ἀγαθὴ, τόσο τίμια. Μὰ τὸν ἄγιο,
δὲν καταλαβαίνω πλὴν τὸν κόσμον. Γιατί νὰ μᾶς
ἀρνηθεῖ;—Τώρα ποῦ νὰ βρῶ ἄλλην ὅμοια· κ' ἔπρεπε
νὰ τὸ παντρέψω γλιτώνω ἀφτὸ τὸ παιδί, γιατί
σκιάζομαι νὰ μὴ μοῦ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπον· ἡ νεο-
λαία χαλεύει ταξείδια, καὶ λησμοναεῖ εὐκολὰ τὸ
χωριό της. Θὰ φροντίσω ὅσο μπορῶ, ἀλλὰ ἀπέκει.
—Ἄν ὁ προξενιτῆς μὲ λείπει τὴν ἀλήθεια, (καὶ
δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ μὲ γελᾷται) ἡ ἴδια ἡ κυρὰ Μαρ-
γαρίτα δὲ θὰ καταδέχεται· οἱ γονεῖοι της θὰ ἤθε-
λαν· ποῦ θὰ βροῦν ἄλλου καλύτερα;—Δόξα ἄς ἔχει
ὁ Παντοδύναμος, μὲ τὸν κόπο μου, μὲ τὴν ἐξυπνάδα
μου, μὲ τοὺς τροπολογισμούς μου, μὲ τὸ ἐμπόριο,
κάτι ἀπόχτησα στὸν κόσμον· δὲ θ' ἀφῆσω τοῦ γιοῦ
μου μονάχα ὅ,τι μ' ἄφηκε ὁ πατέρας μου· τὰ χτῆ-
ματα τὰ δούλεψα, ταῦγάτια, τᾶξίωσα· κ' ἓνα
κομμάτι ψωμί δὲ θὰ μοῦ λείψει, κ' οὔτε τοῦ παι-
διοῦ. Οἱ Χαντρινοὶ τὸ ξέρουν. Κακὸ κ' ὄλας ποτέ
δὲν τοὺς ἔκαμα. Ἦ κοπέλλα λοιπὸν δὲ θὰ στρέ-
γει· ἀφτὴ χωρὶς ἄλλο, ἡ χαϊδεμένη, τὸ ζευτέλιμα
τοῦ κόσμου! Μὰ γιατί; Κοτζᾶν κοπελλιάρρα μπορεῖ

νὰ μὴ θέλει παντρεῖ; Κάτι θᾶνε στὴ μέση· κάποιος
τὰ κατὰφερε ξυπνώτερα· ἐκατὰφερε τὴν ἴδια κ' ὄχι
τοὺς γονεῖους.—Νᾶξερρα ποιὸς εἶν' ἀφτός, καὶ
νᾶξερρα πῶς τὰ πράματα εἶνε ἀθῶα, καὶ πῶς ἡ τιμὴ
της δὲν εἶνε βλαμμένη, κάπως ἴσως ἐμπορούσα νὰ
διορθώσω ὅλα καὶ νὰ τῆνε φέρω ἐδῶ μέσῃ. Καλή-
τερα ὅμως ὄχι. Τί θὰ καταλάβω νὰ μπᾶσω σπῆτι
μου τέτοιους διαδούλους, ποῦ γλυκοκοιτᾶζουν τὸν ἕναν
καὶ τὸν ἄλλον. Ἀλλοίμονο ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποῦ
σηκόνουν νὰ μάτια τους· γιὰ μέρος μου δὲν τὲς ὀρέ-
γομαι.—Μὰ πάλι τὴση ντροπὴ νὰ τὴν ἀλησμο-
νήσω; Ἄ, ὄχι· ἄ μοῦ πέσουν οἱ Χαντριναῖοι· στὰ χέ-
ρια μου, ξέρω γὼ πῶς θὰ τοὺς παιδέψω. Θὰ μοῦ τὰ
πλερώσει ὅλα ἡ κυρὰ Μαργάρω. Νᾶχα νὰ λάβω ἀπὸ
τὸν πατέρα της, θὰ τὸν ἔφωνα στὸ δικαστήριον· ἄς
ἔχω ὑπομονὴ γιὰ τὴν ὥρα.

Εἶχε βραδιάσει ὡστόσο· οἱ διαβάτες ἐγενόνταν
στὸ δρόμο περσοτέρου; ἄντρας ποῦ ἐγύριζαν στὸ
χωριὸ ἀπὸ τὸν κάμπο, μπουλοῦκια μπουλοῦκια, γυ-
ναῖκες καὶ κοπέλλες, ποῦ γελῶντας σὺνατές τους ἐ-
κεντούσαν τὰ ζᾶ τους· κ' ἐμπαινε ἀπὸ τὸ παράθυρο
τοῦ Πέτρου, μαζὶ μὲ τὲς τελευταῖες κόκκινες ἀχτί-
δες ἡ χλαλοῦ τοῦ κόσμου καὶ οἱ φωνὲς τῶν ζων-
τανῶν.

Ὁ Πέτρος ἔσκυψε ὀπίσω στὸ παράθυρο νὰ ἰδεῖ

ἂν ἐρχόνταν ἡ φαμίλια του, καὶ ἀκούμπισε στὸ μάρ-
μαρο τοὺς ἀγκῶνες του προσμένοντας. Σὲ λίγο ἐξα-
γνάντησε τὲς δύο κοπέλλες του καὶ τὴ γυναῖκα του,
ποῦ ἐθαδίζαν καὶ κείνες ἀργὰ, ἀργὰ, πρὸς τὸ χω-
ριό· εἶχαν μαζὶ τους τὸ ζευγάρι· δύο βώδια μαῦρα,
γυαλιστερά, δυνατὰ καὶ θρεμμένα, ποῦ κάπου κάπου
ἐμοῦγγριζαν, ἢ ἔστριφαν μ' ὀρμητὸ κεφάλι τους
διώχνοντας μὲ τὰ γυριστὰ κέρατα τὲς μύγες; τὰ
πρόβατα, τὸ γίδι τους, τὰ μοχτερά, κ' ἓνα ὑποζύγι
φορτωμένο μὲ τάλετρι. Μαζὶ μὲ τὰ δικά του ἐρχόν-
ταν κ' ἄλλα ζῶα ξένα. Ἀλλὰ τὰ δικά του ἐχω-
ριστῆκαν ἀπὸ τὰ ξένα φτάνοντας καὶ μαθημένα ἐ-
σταμάτησαν ὄζω ἀπὸ τὸ σπῆτι, ἐνῶ τᾶλλα ἐξακο-
λοῦθησαν τὸ δρόμο τους. Τότες οἱ γυναῖκες ἀνοιξαν
ἀμέσως τὲς πόρτες τῶν καλυβιδῶν, ποῦ ἦταν σιμὰ
στὸ σπῆτι, ἐστάθησαν κ' ἐπαρκαίνουσαν τὰ ζῶα νὰ
μποῦν μέσα. Ἄρτὰ ἐπέρασαν ἀνέγνοιαστα τὸ κα-
τῶφλι, πρῶτα τὰ μεγᾶλα, ὀνᾶ, ὀνᾶ, ἔπειτα τὰ
μικρὰ ὅλα μαζὶ ἀμπώνοντας τὸνα τᾶλλο, κ' ἀφα-
νιστῆκαν ὅλα στὸ μέσα σκοτάδι. Οἱ γυναῖκες ἀπώ-
θωσαν τὸ γιομάρι τους, ἐξεφόρτωσαν τὸ ὑποζύγι,
ἐπῆγαν στὸ καλύβι νὰ τὰ δέσουν, μιλώντας δυ-
νατὰ, λέγοντας ἡ μία τῆς ἄλλης τί ἔπρεπε νὰ κά-
μει, καὶ σὲ λίγο ἐβῆσαν ὀπίσω κ' ἐκλείσαν τὴν
πόρτα. Οἱ κοπέλλες ἐπῆγαν ν' ἀνάψουν σιὰ στὸ

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Δάκρυα δὲ θέλω λύπης.
 Χαρὰ μονάχα στὴν καρδιά σας κλείστε.
 Στὸ πανηγύρι τῆς ζωῆς
 Ἐμπάτε καὶ χαρὰς χορὸ ἀρχινήστε.
 Χαρούμενη πεθαίνω,
 Γιατί τὸ νοιώθω τώρα,
 Πού μὲς στὸ μνήμα μπαινῶ,
 Πῶς θάνασάνη ἡ χώρα,
 Βλέποντας ὡς τὸ βράδυ
 Τοῦ γιοφυριοῦ τὰ θέμελα στημένα.
 Μὲ ζώνει τὸ σκοτάδι.
 Ὅμως, Θωμᾶ μου, ἐμένα
 Μὲ τὴ στερνὴ ματιὰ μου,
 Πού χαιρετῶ τὴ φύση,
 Σὲ βλέπω ἐδῶ σιμὰ μου
 Πῶς σ' ἔχει ἡ δόξα κλείσει
 Στὰ λαμπερά της σφετέρᾳ.
 Θωμᾶ, τὸ βλέπω, νά!
 Χτισμένο τὸ γιοφύρι σου ὡς ποθοῦσες
 Καὶ κέρδιες τὴ δόξα
 Πού τόσο λαχταροῦσες.
 Νικήτρα βγαίν' ἡ τέχνη σου
 Μαζὶ κ' ἡ θέλησή σου.
 Τὴ Φύση καὶ τὴ Μοῖρα νίκησες
 Μὲ τὴν ἀγαπημένη δόξα σου στολίσου.

ΘΩΜΑΣ

Ὁμίε! πόσο βαριά εἶναι ἡ ζαγορά σου δόξα.
 Πῶς τὴ διπλὴ μου στέγηση νὰ τὴ βαστάξω;
 Ἐχασα ταῖρι μονομιᾶς καὶ σύντροφο ἄξιο.
 Μοῖρα καὶ Φύση, γιατί θέλετε μὲ τόση
 Σκληρόαδα νὰ μᾶς δείχνετε τὴ δυνάμη σας; (1)

ΝΑ. Π ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΕ

1) Σὲ κανένα θέατρο δὲ θὰ παρασταθῆ χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ συγγραφέα.

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πόλη, 8 του Μάη 1905.

Ἀγαπητέ μου φίλε,

Εἶχα σκοπὸ στὸ σημερινό μου νὰ σοῦ ἀναπτύξω κάτι γενικὲς θεωρίες τῆς γλώσσας, πού θὰ μᾶς βοηθοῦσαν κατόπι στὴ λύση πολλῶν λεπτομερειῶν. Μὰ

τοῦ βηματίζοντας στὸν ἴδιον καιρὸ πὸτ' ὀμπρὸς πὸτ' ὀπίσω σύμφωνα μὲ τὰ πετῆματα τοῦ χοροῦ. Ὅλοι ἐπρόσεχαν, ἀλλὰ κανένας δὲν ἐκουπότου μὴ τολμώντας ἀκαλεστός νὰ πάρει τὰ πρωτεῖα καὶ ν' ἀνοίξει τὸ χορὸ. Κ' ἔτσι ἀπέρασαν καμπόσες στιγμὲς. Ἐπειτα ἐπρόβαλε ἕνας ἄντρας μισόκοπος μεγάλος κ' ὄμορφος, μὲ καινούριο πλατοβράκι. Ἦταν τοῦ χωριοῦ ὁ πάρεδρος. Τὰ ὄργανα ἔπαψαν νὰ σημαίνουν οἱ γυναῖκες ἀθέλητα ἐδοκίμασαν ἂν ἦταν στέρεα καρφωμένα τοῦ κεφαλιοῦ τους τὰ γιὰδέματα, ἐσυγγύρισαν τὰ φουστάνια τους, ἐκοίταξαν τὰ χρυσὰ στολίδια στὸ στήθι τους, καὶ ἀκατοροῦσαν. Ὁ πάρεδρος ἐπήγαινε πρὸς ἀπάνου τους ἐκρατοῦσαν ὅλες ἕνα χρωματιστὸ μαντύλι στὸ χέρι καὶ ὁ ἄντρας ἐδιάλεγε ὅσες ἤθελε, τὲς ὄμορφότερες, τὲς πλιὸ στολισμένες, τὲς ἐδικὲς του, ἔπιανε τὰ μαντύλια, τὰ δανε ἕνα μὲ τᾶλλο, τὲς ἔφερε μίαν σιμὰ στὴν ἄλλην στὴ σειρά, κ' ἐπαράταξε ἔτσι μίαν δεκαπενταριά γυναῖκες στὴ γραμμὴ, σὲ μίαν πλευρὰ τοῦ χορευταριοῦ, ἐνῶ πίσω ἀπὸ ἀφτὲς ἄλλες πολλὲς ἔδιναν τὰ μαντύλια τὸς στές πρώτες. Κι' ὁ χορὸς ἦταν ἐτοιμός νὰ κινήσει. Ἦ πρώτη χορεύτρα ἔκμαε νὰ τενωθῶν τὰ δεμένα πανιά, οἱ ἄλλες ἀπώθωσαν ἀπάνου τὸ χέρι τους. τὸ βιολλὶ ζανάρησε τὸ μονότονο σκοπὸ καὶ τὸ ταμπούρλο ἐβρόντησε. Κι' ὁ χορευτὴς ἔπιασε

ἀναγκάζουμαι νὰναβάλω τὸ σκοπὸ μου καὶ νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ μιὰ σπουδαία ἀνακάλυψη, πού, ἂν κρίνουμε ἀπ' τὰ πράματα, μεγάλη θὰ φέρει ἀναστάτωση στὸ γλωσσικὸ κόσμον κ' ἴσως λύσει γιὰ πάντα τὸ σφιχτοδεμένο κόμπο τοῦ ζητήματος.

Ἡ ἀνακάλυψη εἶναι καινούρια, νομίζω τοῦ 1905 ἂν ὄχι τοῦ 1904, μὰ ὀψωσθήποτε τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Ἡ τιμὴ της ἀνήκει στὸ γίγαντα τοῦ Πορταρθούρ τοῦ Καθαρεθουσιανικοῦ Κράτους, ὥστε μαῦτὴν γίνεται πιά ἀπόρθητο τὸ φρούριο, καὶ λάβε τὰ μέτρα σου.

Ὅλοι σας ξέρετε καὶ ξέρουμε τὸ περιβόητο ἐκείνο χωριὸ τοῦ Ἀλκιβιάδη τοῦ Πλάτωνα πού λέει: «εἶον καὶ τὸ ἐλληνίζειν παρὰ τούτων ἔγωγε ἔμαθον». Αὐτὸ τὸ στήσατε παντίερα καὶ μᾶς πολεμοῦσατε καὶ μᾶς ροβερίζατε ὡς προχτές. Μὰ σήμερα ἄλλαξαν τὰ πράματα. Τὸ «ἐλληνίζειν» δὲ σημαίνει πιά ὅ,τι σημαίνει ἀπ' τὸ 400 ἀπάνω κάτω π. Χ. ὡς τὰ 1903 μ. Χ. Ὁ κ. Χατζηδάκης, γιατί σαῦτόν χρωστοῦμε τὴν ἀνακάλυψη, κατάλαβε, καθὼς δὲ θυμάμαι ποιὸς ἀστρονόμος, ὅτι ἡ πορεία τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος ταράζονταν ἀπὸ κάποιον «Ποσειδῶνα» πού ἔπρεπε ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ θρηθῆ. Τὸ εὐτύχημα σ' ἐμᾶς ὅτι ὁ Ποσειδῶνας ἐφῆγγε μπροστὰ στὰ μάτια μας μὰ ἦταν ἄγνωστα τὰ συστατικά του, τῶν ὀποιῶν τὸ σύνολον ἐπιδροῦ ἀκατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπὶ τῶν κινήσεων. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι, ὅτι ὅσα χημικὰ ἢ ἐν γένει συστατικά στοιχεῖα παρσουσιάζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὸν παρατηρητὴ, ἔχουν ἀνάγκη, γιὰ νὰ ξεδιαλυθῶν, ἀπὸ μεγάλη δόση προσοχῆς καὶ πολυμάθειας. Τὸ ἴδιο συνέβηκε κ' ἐδῶ. Ὁ κ. καθηγητὴς προσπάθησε, μὲ τὸ μικροσκοπίο στὸ χέρι, νὰβρῆ ὅ,τι ζητοῦσε. Μὰ ἀφοῦ στείρεψε ὅλες τῆς ἐπιστήμης του τὲς πηγές, ἀφοῦ ἰδρῶσε νὰ σαῦφτη ὑπὸ τὸ βάρος τῶν σφίρας χωρὶς νὰ καταφέρῃ τίποτις, ἀκέρηκε νὰκολουθήσῃ τάντίθετα μέσα. Πῆρε δηλ. ὡς βοηθητικὰ ἐργαλεῖα ἀρκετὴ δόση κυβικῆς ἀποβλάκωσης καὶ ἐλόκληρε τῶν κηζουσιτικῶν τὸ σύστημα καί... ὦ! τοῦ θαύματος, τὸ πείραμα πέτυχε κ' ἡ ἀνακάλυψη βγήκε στὴ μέση ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τῶν Ἐταίρων τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας, μπρὲς στοὺς ὁποίους ἔγινε ἡ πρώτη ἀνακοίνωση.

Κατὰ τὰ πρακτικὰ λοιπὸν τῆς ἀνακοινωτικῆς ἐκθέσης τὸ «ἐλληνίζειν» δὲν σημαίνει «μιλῶ ἐλληνικά». Σημαίνει «ψελλίζω, ψιθυρίζω» κ' ὅσα ἐν γένει μπορε κανένας νὰβρώσῃ κατὰ τὴν νηπιακὴ

στὴ μέση τὰ μαντύλια ἔσυρε χορεύοντας δύο τρία βήματα τὲς γυναῖκες κ' ἔπειτα τὲς ἄφησε ἀφτὲς ζακολούθησαν νὰ βηματίζον ρυθμικά, σοβαρῆς, ἀμίλητες, μὲ κατεβαμένο βλέφαρο, κἀνοντας δύο λοξὰ πετῆματα ὀμπρὸς καὶ δύο μικρότερα πίσω, χορεύοντας πάντα μὲ τὸ ἴδιο ποδάρι κ' ὅλες μαζὶ ἐπήγαιναν κατόπι στὸ χορευτὴ, πού ἐπηδοῦσε μπροστὰ στὴν κάθε μίαν ἀπὸ ἕνα ἄκρος στᾶλλο τοῦ χοροῦ, ἐστριφογύριζε, ἐσταύρωνε τὰ πόδια, ἐβάζε τὰ χέρια στὴ μέση ἐπιδείχνοντας ὅλη του τὴν τέχνη σιμὰ του ἐχόρευαν τώρα στὸν ἴδιον τρόπο κ' ἄλλοι ἄντρες, πού εἶχαν μπεῖ στὸ χορὸ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν. Κ' ἐρχότου ὁ χορὸς γύρω στὸ χορευταριό, πάντα μονότονος, κ' ἐκινῶνταν οἱ γυναῖκες ὅλες μαζὶ σὰν ἕνα κορμὶ βαστώντας ἀχάλαστη τὴ σειρά τους καὶ τὸ βλέμμα προσηλωμένο στὴ γῆς, μὲ πειθαρχία καὶ μὲ τάξη. Σ' ἕνα τέταρτο τὰ βιολλὰ καὶ τὰ ταμπούρλα ἐσώπασαν ὅλοι ἐσταμάτησαν ὁ πρωτοχορευτὴς, βγάζοντας τὸ φέσι του ἐχαιρέτησε τὲς γυναῖκες, κ' ἔπειτα ἐπλήρωσε τὰ ὄργανα. Οἱ γυναῖκες ἐπήγαν στὴν ἄκρη τους, οἱ ἄντρες, πού ἐβοήθησαν, σ' ἕνα μαγαζὶ γιὰ νὰ ζιδρῶσουν. Ὁ πρῶτος χορὸς ἦταν τελειωμένος, οἱ βιολετζίδες ἐχοῦρδισαν γιὰ τὸ δεύτερο τὰ βιολλὰ τους.

Τώρα ὁ Δημήτρης ὁ Λάζος ἦρθε βιαστικὸς στές

τοῦ ἡλικία. Γιαυτὸ κ' ὁ Ἀλκιβιάδης σὰ συζητεῖ μὲ τὸ Σωκράτη εἶναι σὰ νὰ τοῦ λέγῃ: «Ἐγώ, γερο-Σωκράτη μου, ὅταν ἦμουν 3-4 ἐτῶν κλείδωνα τὴ μάννα μου σ' ἕνα σφρτάρι: κ' ἔπερνα τὸ γύρο τῶν Ἀθηνῶν γιὰ νὰ μάθω ἀπὸ «Τούτων γε τῶν ἀγαθῶν διδασκάλων» νὰ λέω: πατέρας, νελό, κοκό, πιπί, τσιτσι, κ.τ.λ. Κατόπι γυροῦσα σπιτί, ξεκλείδωνα τὴ μάννα μου, τὴν ἐβάζα στὸ σακνὶ καὶ τῆς μάθαινα τοὺς καρπούς τῆς περιουσίας μου.

Αὐτὰ φωνάζουν κατόπι ἀπ' τὴ λέξη «ἐλληνίζειν», κατόπι ἀπ' τὸ μικροσκοπίο τοῦ κ. Χατζηδάκη. Κ' ἦταν πιά καιρὸς...

Καὶ μὴν τολμήσῃς νὰ μᾶς κἀμῃς κἀμμικὰ παρατήρηση ἢ νὰμφισθητήσῃς τὴ σπουδαιότητα τοῦ πράγματος. Ἐσὺ πρῶτα πρῶτα μικροσκοπίο δὲν ἔχεις καὶ δὲν μπορεῖς νὰ κρίνῃς. Δὲν ἔχεις καὶ ὅσα ἐφόδια ἀράδιασα παραπάνου γιὰ τέτοιες ἀναλύσεις. Δὲν ἔχεις ἔπειτα οὔτε τὸ προνόμιο κἀν νὰ λὲς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃς τέτοιες γιγαντινὲς ἰδέες, ὥστε πρῶσεξε μὴ σὲ καταδιώξουν οἱ προνομιοῦχοι «δικαστικῆ ἰδῆς» ἐπὶ «σφετερισμῶ ἀλλοτρίων δικαιωμάτων». Ὅσο γιὰ μένα, εὐχαριστῶ τὸ Θεὸ ὅτι πάτησα καὶ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα γιὰ νὰ θαυμάσω κοντὰ σὲ τόσες ἄλλες καὶ τὴ δικὴ μας κανακάρικη ἐφεύρεση. Βίβλια οἱ σοφοὶ τῆς Ἐβρώπης δὲ θάμαθαν ἀκόμη τὰ τρέχοντα, γιατί ἀλλιῶς δὲν ἐζηγιέται ὁ μέγας ἀρχαιολογικὸς ἐνθουσιασμός τους γιὰ τὰ ἀρχαία μάρμαρα πού ἀξιώθησαν περισσότερῆς λατρείας ἀπ' τὰ ζωντανὰ κορμὰ μας. Ἄν εἶχαν κ' αὐτὰ ὕψηλὴ θὰ χόρευαν ἴσως ἀπ' τὴ χαρὰ τους καὶ δὲ θὰ μᾶς ἔδιναν κάθε λίγο τὸν κόπο νὰ χύνουμε ἀρχαιολογικὰ δάκρυα γιὰ δικὸ τους λογαριασμό.

Κι ἐπειδὴ γι' αὐτοὺς ὁ λόγος, δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς πού κάποιος φίλος μου μ' ἀπόδειξε μὲ γερά κ' ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα, ὅτι ἡ μόνη μας σωτηρία εἶναι νὰ ξεθαψοῦμε τοὺς ἀρχαίους τάφους, νὰ πάρουμε τοὺς σκελετοὺς, νὰ τοὺς διορίσουμε ὑπουργούς, βουλευτὲς, ἀστυνόμους καὶ χωροφύλακες, νὰ κηρύξουμε τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου βασιλῆα καὶ νὰ χωθαῦμε ἐμεῖς στὸν τόπο πού θὰ μείνῃ ἄδειος.

Ζύγισα ἀρκετὰ τὴ γνώμη τοῦ φίλου μου καὶ τὴ βρήκα πρακτικὴ. Ἐγὼ πρῶτος θάδινω τὸ παράδειγμα γιατί, τὴν ἀλήθεια νὰ σὲ πῶ, βαρήθηκα τέτοια ζωὴ. Τοῦλάχιστο τότες θάμαι στάληθινὰ πεθαμένος κ' οἱ νεκροὶ πού μᾶς παίρνουν τὰ μυαλά, στάληθινὰ ζωντανοὶ γιὰ νὰ τοὺς χαίρεται καὶ νὰ κουβεντιάζῃ

γυναῖκες, φοβούμενος μὴν ἄλλος τὸν ἐπρολάβαινε, κ' ἐγύρευε μαντύλια. Ἦταν νέος μικρὸσωμος καὶ μαυροδερνός, μὲ ἀνήσυχο βλέμμα. Ἐβρῆκε μίαν πρώτη χορεύτρα, ἐξάνοιξε, κοιτάζοντας τρογύρου, ἂν ἡ Μαργαρίτα τοῦ Χαντρινοῦ ἦταν ἀφοῦ, καὶ ἀφοῦ τὴν εἶδε τῆς ἐχάλεψε τὸ μαντύλι. Ἀλλὰ ἡ κορασιά τοῦ ἀρνήθηκε κἀνοντας πῶς δὲν τὸν ἐβλεπε λι' ἀποτραβιούμενη λίγο. Ὁ Δημήτρης ἐκοκκίνισε καὶ μίαν στιγμὴ τὴν ἐκοίταξε ἄγρια ἦταν νέα δεκοχτῶ χρονῶν, μὲ ὄμορφα χρώματα στὸ πρόσωπο, μὲ σπάνια πιθήματα κ' εὐγενικὰ, τὰ σκοτυὰ της ἦταν ἀπλά καὶ καθάρια ἀλλὰ στολίδια δὲν ἐφοροῦσε καθὼς ὅλες οἱ ἀνύπαντρες. Ἦ θωριά της τὸν ἠσύχασε μὲ μίας, ἔπιασε μ' ἀδιαφορία γυναῖκες ἄλλες, κ' ἄρχισε τὸ χορὸ.

Κι' ὁ Πέτρος Κλάδης, πού μὲ τὸν ἄλλο κόσμον ἐτῆραξε, ἀνανοήθηκε: — «ὦ, ὦ, τοῦ ἀρνήθηκε ἀλήθεια μοῦπε ἡ θυγατέρα μου» κ' ἐκοῖνησε τὸ κεφάλι καταλαβαίνοντας τὴ ζάλη τοῦ χορευτῆ. Τοῦτος, ἀφοῦ ἐχόρεψε ἕνα χορὸ ὅμοιο μὲ τὸν πρῶτο, ἦρθε κ' ἐστάθηκε μὲ κείνους πού ἐκοίταξαν. Ὁ Πέτρος Κλάδης τὸν ἀκολούθησε μὲ τὰ μάτια, τὸν ἐσίμωσε σιγὰ σιγὰ καὶ τὸν ἐχαιρέτησε ἀδιαφορὰ. Τὸν τρίτο χορὸ τὸν ἔπιασε ἕνας νέος πούχε ὄνομα στὸ χωριὸ γιὰ τὴν τέχνη του καὶ τὸν τέταρτο ὁ

Μά όπως εγώ θρηνώ τώρα για σένα,
Έτσι του κάθε περαστή κ' ή μάννα να θρηνήση.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Σώπαινε! σώπαινε! γιατί μπορεί ή κατάρρα
Νά πιάση κι άδικα να πάη το χτίσιμό σου.

Β' ΓΥΝΑΙΚΑ

Μάννα είσαι και πονεΐ; λυπήσου τις μαννάδες.

ΦΛΩΡΟΣ

Τό θάνατο χαρούμενη θέλετε νάβρη
Χωρίς να νοιώθετε μέσ στην καρδιά σας πόνο
Για τίτιον άδικο χαμό. Δικά σας όλα!

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πικρά κι ακράτητα απ' τὰ μάτια
Χυθήτε, δάκρυα μου, χυθήτε·
Κι όσοι απ' τὸ ρέμα θά περνάτε
Τὴν πίκρα μου να βρῆτε.

ΜΑΘΙΟΣ

Φτάνει ή κατάρρα! Γύρισε τὰ λόγια. Δές μας
Πώς τρέμουμε μπρός στη θωριά σου ως νάσαι Λάμια.

ΘΩΜΑΣ

Του παιδεμού μας είν' ή αρχή.

ΠΕΤΡΟΣ

Μας παίρνει πίσω

Όση χαρὰ μας έδωσε.

ΘΩΜΑΣ

Κι όταν θάκοῦμε

Βαρύς ή θόγγος της να βγαίνη απ' τὸ ποτάμι,
Θάντιλαλή μες στην ψυχή μας ή τρομάρα
Που τώρα νοιώθει από τὴν τόσην άπονιά μας.

ΜΑΘΙΟΣ

Σάν τὴν πεθάνη ή μοῖρα της, ἐμεῖς τί φταῖμε;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πεθαίνω μες στη νιότη μου
Χωρίς σὰ φανερά να βγάλω
Τὰ πλούτια τῆς αγάπης μου.

Κ' εἶω καημό μεγάλο,
Γιατί κανείς δεν ένοιωσε
Τί θέλω αὐτὴν τὴν ὥρα.

Για τὴν αγάπη ζούσα δλότρημη

Όμως κανείς αγάπη δέ μου δείχνει τώρα.

Σάν άρφανή απ' αγάπη δέξου με, ποτάμι,

Μά έτσι άρφανούς πολλούς τὸ ρέμα σου να κάμη.

Τὴν πίκρα και τὸν τρόμο

Στὸ γλήγορό σου να σκορπίζης δρόμο.

Ταῖρι άφου γίνω τοῦ στοιχίου
Τὴν άσπλαχνιά του δε πάρω,
Και σὴν άκροποταμιά σάν ζωτικιά καθούμενη
Ψυχές να σέρνω πρὸς τὸ χέρο.

ΦΛΩΡΟΣ

Σμαράγδα, ἐμένα ή νιότη σου μ' εἶχε σκλαβώσει
Κι ὀρίζεις τὴν καρδιά μου δίχως να τὸ ξέρης
Και δίχως μιά φορά ποτέ να σου τὸ δείξω.
Κρυφά απ' τὸ νοῦ μου τὴ ζωὴ μου κυβερνοῦσες
Και τῆς καρδιάς μου ἦσουν ψυχόπλαστη ὀδηγήτρα.
Δέ μ' εκουσες σάν ἤθελα να σε γλυτώσω
Άπό τὸν άδικο χαμό και να σου φέρω
Όλους τούς θησαυρούς δλότρημης αγάπης.
Μέ τὴ ζωὴ σου τὴ δική μου ἔδεσε ή μοῖρα
Κ' ἐνοιωθα πάντα πια ζωὴ κρυφοποθοῦσες.
Και τώρα, που τὸ μαῦρο ριζικό σου ἀνοίγει
Τὴν πιὸ βαθιά πληγή μες στην καρδιά μου,
Νοιώθω μονάχα ἐγὼ στους θρήνους σου τί θέλεις
Κι ὅση λαχτάρηδες αγάπη σου τὴ δίνω.
Νά με! με τὴν αγάπη μου θά σε προσμένω
Κάτου στοῦ ποταμιού τὰ βάθη να σάρπαζω
Άπ' τοῦ στοιχίου τὴν άγκαλιά, γλυκιά μου Λάμια.

ΜΑΘΙΟΣ

Πνήγηκε τὸ τρελλόπαιδο!

ΠΕΤΡΟΣ

Νάτη ή κατάρρα!

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Έσένα, Φλωρο, σούμελλε
Τὰ λόγια μου να νοιώσης,
Γιατί ἦσουν τῆς αγάπης τὸ παιδί.
Έσύ τὴ Λάμια θά μερώσης.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Στρέγγλα! τὰ λόγια σου άλλαξε!

Β' ΓΥΝΑΙΚΑ

Λάμια σωστή είσαι.

Α' ΑΝΤΡΑΣ

Χαμό θε να μας φέρνης πιότερο από πρώτα!

Β' ΑΝΤΡΑΣ

Άκόμα δέ στοιχώθηκε και να! μας τρώει!

ΘΩΜΑΣ

Σμαράγδα! δέ γεννήθηκες κακό να κήνης.
Όσο άδικος κι αν είναι ὁ θάνατός σου τώρα
Μὴ χύνης με τὴν πίκρα σου μες στην καρδιά τους
Τὸν τρόμο είναι μικροί! δέ νοιώθουν τί ζητούσες

Και πήρην τὸ παράπονό σου για κατάρρα.
Δέ νοιώθουν ὅτι ὁ τρόμος που τούς έπικσε είναι
Ἡ κρύφια παιδείη για τὸ κακό που κάνουν.
Τὴν καλοσύνη τῆς καρδιάς σου δείξε ακόμα
Λόγια γλυκά και δίχως πόνο λέγοντάς τους.
Άς τούς παιδεύη μοναχά μέσα στον ὕπνο
Τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς τους ή κρυφὴ τρομάρα.
Κι ανίσως πάλι ή τέχνη μου δέ θά μπορέση
Νά χτίση τὸ γιοφύρι, θε να ἴδουν τί ἐκάμην.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μ' εκαμε τῆς άρφάνικς τὸ παράπονο
Τέτια να ζεστομίσω.
Έγὼ μονάχη με τὸ θάνατό μου ζήτησα
Ζωή σ' ἀπελπισμένους να χαρίσω.
Άθελα ή δόλια με τὰ λόγια μου
Τόσες ψυχές πονόδαρτες τρομάζω.
Μά να! στὸ μνήμα μπαίνοντας
Τὰ λόγια μου τάλλαζω.
Νάηναι, ποτάμι, σιγανὸ
Τὸ ρέμα σου να τρέχη
Γλυκά σάν δάκρυ τῆς χαρῆς,
Τὸ κλωσμά σου φουρτούνα να μὴν ἔχη.
Οἱ καλαμιές στην ἄκρη σου
Νά γλυκοτραγουδοῦνε
Σκοπούς, που αγάπης πόθους
Στὰ στήθια να γεννοῦνε.
Τὴ νιότη που θά φάη τὸ γιοφύρι σου
Ποτάμι να τὴνε σκορπίζης
Στὶς χῶρες που θε να περνᾶς
Κι ὄλο μ' ανθούς και λουλούδα να τὶς στολιζης.
Άδειλιαστα τὸ ρέμα σου
Κι ὁ πάροφος διαβάτης να σιμόνη.
Όμπρός μες στα θεμέλια χτίστε με
Κι ὁ πόνος με λιγώνει.

ΠΕΤΡΟΣ

Θά μείνης στην ψυχή μας κόνισμα νανάδη
Όμπρός του τ' άσθεστο άγκοκέρι τῆς αγάπης.

Α' ΓΥΝΑΙΚΑ

Έλατε, μάννες κι αδερφές, από ένα δάκρυ
Μαζὶ να χύσουμε για τούτη, και ποτάμι
Άλλο να κάνουμε ἦσυχο και μαγεμένο,
Που να τὴ σύρη δίχως πόνο πρὸς τὸν Άδη.

ΘΩΜΑΣ

Ό σκοτεινή κι ἀξήγητη καρδιά τοῦ ανθρώπου!
Πάντα είσαι τέτια! μπρός στο θάνατο να τρέμης
Και να ξεγνης τὴν άπονιά σου μες στο δάκρυ.

κατώγι, ή μητέρα τους ανέδηκε άπάνου. Ἦταν μι-
σόκοπη χωριάτισσα, ψηλή και χοντρή, άσκημη
λίγο· μὰ ἐκεῖνο τὸ βράδι· τὸ πρόσωπό της έφεγγε
με χαμόγελο καλωσύνης. Έκαλησπέρισε ταπεινά
τὸν άντρα της, κ' ἐκάθιτε άπάνου σ' ένα κασσούνι,
σφογγίζοντας τὸ πρόσωπό της. Ὁ Πέτρος τῆς ἀπο-
κρίθηκε κουνώντας τὸ κεφάλι και τὴν ἐκοίταξε ντρο-
πιασμένος ἀπὸ ὑποψιάζοντας τὸν ἐρώτησε με ανή-
συχο βλέμμα· «Έφερε τὴν άπάντηση ὁ προξενητής;»

«Ὁ γιός σου μοιάζει μαῖμοῦς» τῆς ἀποκρίθηκε
ὁ Πέτρος άπότομα «έτσι λέγουν οἱ Χαντρινοί· ή
Μαργαρίτα δεν τότε δέχεται».

«Άληθινά εἶπε ὄχι;» ἐκκαμε ή γυναῖκα με θα-
μασμό αὐτὸ να χυθεῖ κι' ἀπὸ τὴν κ' ή προκοπή της». Κ'
ἐπειτα από μιά στιγμὴ σιέψης ἐκκολούθησε:—
«Άλλά τὸ χειρότερο εἶνε, πῶς τώρα δύο τρεῖς μέ-
ρες ἐγὼ κ' οἱ θυγατέρες μου, ὄλο μιλοῦμε για τὴν
παντρεϊά του γιού μας. Τὸ χωριὸ ξέρει πῶς ἐπιθυ-
μοῦσαμε να πάρει τὴ Μαργαρίτα, κ' ὁ κόσμος θά
γελάει ὄλος μαζί μας».

«Θά τὰ διορθώσουμε» τῆς ἀπάντησε σκεφτικός·
«έσεις θά λέτε πῶς ἤμουνα ἐναντίος στην παντρεϊά,
γιατί δεν ἤθελα να βάλω σὴν ράχη μου τὰ χρέγια
του πατέρα της. Ὅπου γελάσει ὕστερος άφτός εἶνε
ἔ πλιὸ άξιος. Άς ἀφήσουμε ὅμως τούτη τὴν δι-

λία· πές μου εἶνε τίποτε νέο από κάτω;»
«Ὅχι» ἀποκρίθηκε λυπημένη αὐτὸν ἀνθρώποι ἐ-
δούλεψαν στὸ χωράφι ἐμεῖς ἐβόσκουμε τὰ ζᾶ μας
σιμα στὸ καλύβι τοῦ Χαντρινοῦ, μάλιστα οἱ κοπέλ-
λες ἐμίλησαν τῆς Μαργαρίτας, ἀλλά δέ μούπαν
τίποτα ἄποκει ἐδιάβηκε δύο φορές κ' ὁ Δημή-
τρης ὁ Λάζος κ' ἐστάθηκε να τὴν κοιτάξει, που
ἐδούλευε. Έσπερνε λάχανα· μὴν ἔχει σεμπριές με
δαῦτον;»

«Ὅχι, ὄχι» εἶπε με φιλή φωνή μιά κοπέλλα τοῦ
Πέτρου, χωριατοπούλα δεκαπέντε χρονῶν μικρό-
κορη και ἄπαστρη, που ἀνέθηκε κεινην τὴ στιγμὴ
άπάνου «δεν ἀγατάει τὸ Δημήτρη· άφτός τὴνε φορ-
τώνεται μού φαίνεται θέλει τὸ Μάρκο Σαῖττζ, εἶνε
καιρός πουχουνε πιάσει γνῶρα· ή ἴδια μου τ' ἔλεγε».
«Τὸ Μάρκο Σαῖττζ» εἶπε χαμογελώντας ὁ Πέ-
τρος· «άφτόν ποτέ της δέ θά τότε στεφανωθεῖ».

Ἦταν ή Κυριακή τῆς Ἄποκρηξ. Οἱ ἐκκλησιές
του χωριού εἶχαν σημάνει ἐνωρίς τὸ σπερνό, γιατί
τάπόγγωμα θά χόρευε, ὅπως κάθε χρόνο, ὁ κόσμος.
Έτσι κι ὄλας, ἐπειτα από τὴ σύντομη ἀκολουθία
ἐσυναχτήκαν στὸ χορευταριὸ ὄλοι οἱ κάτοικοι, χῶρια
οἱ άντρες και χῶρια οἱ γυναῖκες. Ἄπὸ τὴν ἡμέρα
ἦταν ὄλοι χορτάτοι από φαί καλό, ὄλοι εἶχαν κρασί,

ἦταν ὄλοι χαρούμενοι, κ' εἶχαν λησμονήσει τὲς πι-
κρες τῆς ζωῆς, τὲς φροντίδες, τούς ἄγονους κόπους
τους, για να ξεφραντώσουν. Οἱ γυναῖκες φορώντας
τὰ καλῆτερα ρούχα τους, και τὰ στολίδια τους—
ὄσες εἶχαν—παστρικιές, χτενισμένες, γελάμενες, ἐ-
συνομιλοῦσαν ταχτικά και χαμηλόφωνα, και με τὲς
χρυσοπλουμισμένες φορεσιές τους, με τὰ καθαρία
σκουτιά τους, με τὸ χρυσάφι τους και τὲς χαρούμε-
νες μορφές τους, ἐδιναν τοῦ χωριού γιορτάσιμη κ'
εὐτυχισμένην ὄψη, αὐτὸ να μὴν εἶχε γνωρίσει ποτέ κα-
νεὶς ἀποτοῦ τὴ δυστυχία. Στὴ μέση τοῦ χορευτα-
ριού ἐστεκόνταν οἱ βιολετζίδες και ὁ ταμπουρλῆς
και ἔαγναντα τῶν γυναικῶν πολλοὶ άντρες· ὄχι ὅ-
μως ὄσους εἶχε τὸ χωριό, γιατί ἄλλοι πολλοὶ ἐσε-
ριανίζαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἄλλοι ἐμπαιναν στα μαγαζιά
για να πίνουν, και ἄλλοι ἐδιασκεδάζαν τραγου-
δώντας.

Τώρα ἐσήμαιναν τῶν ἐκκλησιῶν οἱ καμπάνες,
κ' ή χαρὰ και τὰ γέλοια ἔξιωναν πάντα· κ' ἐβρόν-
τησε ρυθμικά τὸ ταμπούρλο, καλώντας ὄσους ἤθελαν
να χορέψουν. Οἱ γυναῖκες ἐσιάστηκαν, λαχταρώντας
ή καθεμία να τὴν διαλέξει ὁ χορευτής για τὴν πρώτη
γραμμὴ τοῦ χοροῦ, κ' ὄλος ὁ κόσμος ἀνάμενε με
πόθο ναρχίσει ή δημοσία διασκέδαση. Οἱ βιολετζί-
δες ἄρχισαν να παίζουν τὸ μονότονο σκοπὸ τοῦ συρ-